

KARTA EVIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO	
1. Nazwa	Historyczny zespół budownawy - Osiedle Muranów Południowy, część C (zachodnia)
2. Czas powstania	1949-1956
3. Miejscowość	Moszczenica, gmina Warszawa-Wola, powiat Warszawa-Wola, województwo mazowieckie, Warszawa, Polska
4. Adres	Al. „Solidarności”, 82A, 84, żelaźna, żyrina, wonieś, Bellottiego, Dzielina, al. „Solidarności”, ul. Prawa, żelazna, żyrina, wonieś, Bellottiego, Dzielina, al. „Solidarności”, 82A, 84
5. Przynależność administracyjna	Przyłęski, wiejskie -
6. Współrzędne geograficzne	N 52°14'35" E 20°59'11"
7. Poprzednie nazwy miejscowości	-
8. Właściciel i jego adres	-
9. Użytkownik i jego adres	wielu właścicieli, m.in. Skarb Państwa, m.st. Warszawa, wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe, osoby prywatne
10. Formy ochrony	-

20. Akta archiwalne (rodzaj aktu, numer i miejsce przechowywania)

Archiwum Państwowe w Warszawie

Zespół Zbiorów Korońskich, 72/2010/1/88
Zespół Biuro Odbudowy Stolicy, 72/25/0/-8329; 72/25/0/-8101; 72/25/0/-7718; 72/25/0/-7642
Przedsiębiorstwo Budownictwa Miejskiego, 72/3389/0

Archiwum Akt Nowych

Zespół Główna Komisja Oceny Projektów Inwestycyjnych w Warszawie, 2/331/0/4.1/1915
Zespół Instytutu Badawczej Budownictwa Miast i Osiedli w Warszawie, 2/557/0/2.6/462
Biuro Organizacji Urzędu m.st. Warszawy, Wydział Archiwum

Instytut Sztuki PAN, Zbiory Fotografii i Rysunków Pomiarowych

Projekty budowlane bloków mieszkalnych i budynków użytkowych
Plany orientacyjny 1:10000 oraz sytuacyjny 1:10000 terenu. Projekt urbanistyczno-architektoniczny, Z/153; Z/1542

21. Uwagi

22. Annotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)
23. Bibliografia
- B. Bierut, Szesięcielty plan odbudowy Warszawy, Warszawa 1951.
 - B. Chomątowska, Stacja Muranów, Wołowiec 2012.
 - A. Ciborowski, Warszawa o zniesieniu i odbudowie miasta, Warszawa 1970.
 - M. Gajewski, Urządzenia Komunalne Warszawy, Warszawa 1979.
 - B. Engelking, J. Leociak, Getto warszawskie: przewodnik po nieistniejącym mieście, Warszawa 2013.
 - Mur. Ilustrowany atlas architektury Muranowa, koncepcja M. Piwowar, Warszawa 2022.
 - G. Piątek, Najlepsze miasto świata. Warszawa w odbudowie 1944-1949, Warszawa 2020.
 - red. K. Radecka-Mikulicz, Tu Muranów - dzielnica ponad gruzami, Warszawa 2020.
 - J. Śliwiński, Budujemy szybciej, lepiej, taniej: z doświadczeń Muranowa, Warszawa 1953.
 - I. Witkowska, Młodzież buduje: pierwszy dzień nowych norm, Warszawa 1949.
 - J. Zieliński, Realizm socjalistyczny w Warszawie: urbanistyka i architektura (1949-1956), Warszawa 2009.

cd. zał. nr 11

25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

Narodowe Archiwum Cyfrowe:

Zespół Archiwum Grażyny Rutowskiej
Zespół Archiwum fotograficzne Stefana Rassalskiego
Zespół Archiwum fotograficzne Zbyszka Siemaszki
Zespół Archiwum fotograficzne Mogensa Tørsleffa
Zespół Archiwum fotograficzne Lecha Zielaskowskiego
Ośrodek Kartki

Portale internetowe: mapa.um.warszawa.pl; fotopolska.eu

Publikacje drukowane, zbiory archiwalne

fotografie dr Piotr Kulak, lipiec 2023

fotografie dr Piotr Kulak, lipiec 2023

26. Załączniki
- nr 1: cd. pkt 4, 13, 22; nr 2-5: cd. pkt 13; nr 5-10: wykaz zabytków; nr 10: cd. pkt 22;
nr 11: plan osiedla z wykazem obiektów, nr 12-16: plany i projekty archiwalne; nr 17-19: fotografie archiwalne; nr 20-32 fotografie współczesne

12. Historia

Ośiedle Muranów Potudniowy składa się z dwóch części: wschodniej części: zostało wzniezione w miejscu zabudowy z XVII-XX w., zniszczonej w czasie II wojny światowej. Teren osiedla stanowił część Getta Warszawskiego. Budowa osiedla mieszkaniowego Muranów jedynie części C, zachodnie skrzydło budynków użytkowych (ul. Nowolipki 18) oraz kilka budynków użyteczności publicznej (al. „Solidarności” 90), kamienice i oficyny (ul. Żelazna 99, 101, 103A, 103B; Wolność 2A, Nowolipki 20). Zabudowa ta została wkomponowana w założenie urbanistyczne osiedla.

Realizację projektu osiedla Muranów Potudniowy powierzono w 1948 r. B. Lachertowi, prace budowlane prowadzone w latach 1949-1956. Elewacje zaprojektowane zostały z elementów prefabrykowanych z betonu oraz cegły z gruzobetonu w kolorze różnych. Zgodnie z projektem przewidziano budowę mieszkań 1-, 2-, 3- i 4-pokojowych dla ok. 50 tys. mieszkańców, osiedle uzupełniając miasta budynkami kulturalno-uzyskowe. Reprezentacyjna pierzeja od al. „Solidarności” otrzymała tarasowe schody z fontanną z 4 kamiennymi żabami. W 1952 r. elewacje budynków zaczęto dostosowywać do wytycznych doktryny socrealizmu w architekturze. W 1964 r. wzdłuż al. Jana Pawła II wzniezione zostało parterowe pawilony usługowe, w 2010 r. zostały one przebudowane, rozbudowane i podwyższone. Większe zmiany zaczęto wprowadzać po 1989 r. Od latach 90. XX w. budynki na terenie osiedla poddawane są termomodernizacji, część zabudowy terenu remontom z zachowaniem techniki i konserwacji, wystrój i róŜnych elementów. W 1994 r. na skutek w miejscu reprezentacyjnych schodów wybudowano pawilon handlowy przy al. „Solidarności” 86A, zdemontowano wówczas kamienne żaby (2 przed budynkiem przy ul. Nowolipki 18, 2 przed budynkiem przy ul. Nowolipki 26B), w 2020 r. rzeką zostały poddane konserwacji i przeniesione do zewnętrznej fontanny przy budynku przy ul. Nowolipki 21; po 2000 r. zbudowano dziedziniec siedziby Urzędu Gminy Warszawa-Wola, po 2007 r. rozbudowano szpital przy ul. Żelaznej 90 oraz zadaszono dziedziniec siedziby z nim oficyny. W 2012 r. zarządzeniem nr 2998/2012 Prezydenta m.st. Warszawy z dnia 24.07.2012 r. osiedle Muranów Potudniowy zostało włączone do gminnej ewidencji zabytków m.st. Warszawy. W 2019 r. na skwerze przed budynkiem przy ul. Nowolipki 28B wykonano upamiętnienie Podziemnego Archiwum Getta Warszawskiego, tzw. Archiwum Ringelbluma.

Szczegółowa historia osiedla z lat 1948-1956 zob. Karta ewidencyjna zabytku nieruchomości Osiedle Muranów Potudniowy B (wschód), 2023, opr. dr Piotr Kufak.

13. Opis SYTUACJA:

osiedle Muranów Potudniowy część C (zachodnia) znajduje się w Warszawie, w dzielnicy Wola, na terenie pomiędzy al. Jana Pawła II, al. „Solidarności”, ulicą Żelazną, Żytnią, Wolności, Bellottiego, Dzielna MATERIAŁ KONSTRUKCJA TECHNIKA (budynki wzniezione w latach 1949-1954):

SCIANY: murowane, z gruzobetonu („blokci muranowskie” Zygmunta Klejffa: kruszony gruz ceglany mieszany z betonem, pustaki „szwajcarskie”), cegła pełna wypalana: elementy prefabrykowane z betonu, po 1951 r. ściany otynkowane i pomalowane, część otrzymana dekoracją geometryczną wykonaną w technice sgraffito, wykończenie elewacji: tynki wapienne, cementowo-wapienne, szlachetne, ozdobne, beton, gruzobeton, cegła silikatowa, piaskowiec, lastroco, STROPY: płyty stropowe prefabrykowane, stropy żelbetowe, stropy ceramiczne typu Kleina

WIEZBA DACHOWA: większość budynków mieszkalnych wyposażona w stropodachy, pojedyncze przykłady tradycyjnej drewnianej wieżby o konstrukcji krokwiowej nad budynkami użytkowymi publicznego np. szkoła ul. Smocza 6, ratusz al. „Solidarności” 90

DACH: płaski bądź wielospadowy, o niewielkim kącie nachylenia płatów, w wielu przypadkach schowany za niską ścianką attykową, część budynków wyposażona w świetliku dachowe, część budynków użytkowniści publicznej kryta dachami wielospadowymi

STOLARKA OKIENNA i DRZWIOWA: okna szwedzkie, drewniane, 1-, 2- i 3-dzielne, także 2- i wielorzędowe, część szprosami malowane na kolor biały, także zielony, granatowy, brązowy, drzwi wejściowe do budynków pierwotnie drewniane 1- i 2-skrzydłowe, obecnie drewniane, metalowe lub z PVC, pełne lub częściowo szklane;

RZUT: osiedle budowane etapowo, obecnie założone na rzucie zbliżonym do prostokąta z wyciętym południowo-zachodnim skrzydłem, obecnie drewniane, metalowe lub z PVC, pełne lub częściowo szklane;

RZUT: osiedle skrydło o oddzieleniu numeracji, ul. Nowolipki 19A, 29B, ul. Nowolipki 19A, 19B, zob. zat. Nr 26, 27, **galeriowce** na rzucie wydłużonego prostokąta (al. „Solidarności” 84, 86, 88, ul. Nowolipie 20, 25, 26, 31, ul. Nowolipki 21 zob. zat. nr 18, 19, 20, 21, 22), **bloki wieloklatkowe**: wolnostojące o rzucie zbliżonym do prostokąta (ul. Nowolipki 21B, 27D, zob. zat. nr 20, 21, 22, 24), 2- i wieloskrzydłowe o skrzydłach skrzypiących na rzucie wydłużonych prostokątów (ob. każde skrydło o oddzieleniu numeracji), ul. Nowolipie 16, ul. Smocza 1, 3, ul. Wolność 2, ul. Nowolipki 19, 21A, 21B, 22, 23, 24, 25, 25A, 25B, 26, 27, 27A, 27B, 28, 28A, 29, 29A, 30, 32, 34, 36, al. „Solidarności” 82B, 84A, ul. Nowolipki 18A, 18B, 23A, 23B, 27A, 27B, 28, 28A, 29, 29A, 30, 32, 34, 36, al. Jana Pawła II 49, ul. Dzielna 7B, 9, 11, 13, 15, 15A, 17, 17A, 17B zob. zat. nr 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26) oraz wieżowce o regularnym rzucie (ul. Nowolipie 22, 25B, 31A, ul. Smocza 1A, 6, ul. Nowolipki 28B, ul. Dzielna 15B, zob. zat. nr 27).

KOMUNIKACJA: w projekcie przewidziano komunikację kolową wzdłuż zewnętrznych granic osiedla (al. Jana Pawła II, al. „Solidarności”, ul. Żelazna – fragm., ul. Żytnia, Wolność - fragm., ul. Wolność - fragm., Bellottiego, Dzielna) oraz ulice wewnętrzne (rownolegle ul. Nowolipki) oraz prostopadłe ul. Smocza i żelazna – fragm.); dodatkowo drogi dojazdowe wewnętrzne prowadzące do budynków użyteczności publicznej (przedszkoli, szkół, budynków technicznych i gospodarczych), jezdnie asfaltowe, takie z nawierzchnią z betonowej trylinki, kostki betonowej, na fragm. ul. Smoczej oryginalny bruk, kamienny; wzdłuż ulic oraz pomiędzy blokami wykonano ciągi komunikacyjne piesze z płyt chodnikowych prostokątnych ukształtanych w karo z infułami, w szachownicę z przesunięciem, obecnie płyty chodnikowe i współczesna kostka betonowa w kolorze szarym i różowym; komunikacje piesze między ulicą a tarasami zapewniają schody oraz podcienia;

BRYŁA: osiedle tworzą bloki o zwartej bryle, wolnostojące 1-, 3-, 4- i 5-kondygnacyjne oraz wieloskrzydłowe zespoły budynków głównie 5- i 7-kondygnacyjnych, budynki użyteczności publicznej (przedszkola, szkoły, domy kultury) otrzymały zwartą lub rozczłonkowaną bryłę najczęściej 1- i 2-kondygnacyjną, z loggiami i tarasami; budynki użytkowe (pavilony handlowe, kawiarnie, stacje transformatorowe) o zwartej bryle, 1-kondygnacyjne; na terenie zespołu zachowano przykłady budynków historycznych o zróżnicowanej bryle;

ELEWACJE: powtarzalne w ramach każdego z typów, indywidualne w przypadku budynków użytkowych; opracowane pierwotnie z użyciem cegły z gruzobetonu prostokątnej (cegła licowa), prostokątnych płyt (plity w strefie cokołowej), na murowanych ogrodzeniach) i kształtki z czerwionki (oprawy okien, narożników) i prefabrykatów z szarego betonu (parapety z wykraganiem); proste opaski wokół okien i drzwi, zgeometryzowane naczółki nad oknami, fryzy, gzymsy wieniącze, tralki (grafitti). Wymanie uległa znaczna część siłarki okiennej oraz drzwi wejściowych aktywnego wandalizmu (grafitti). Wymanie uległa znaczna część siłarki okiennej oraz drzwi wejściowych prowadzących do schodów. Przed częścią budynków wspólnocesne balustrady przy schodach prowadzących do wejścia (punktowce), wymienione balustrady zabezpieczające galerie (galeriowce), w wielu przypadkach ahistoryczne zadaszenia nad wejściami, na elewacjach zamontowane urządzenie techniczne (kamery monitoringu, oświetlenie, klimatyzatory, anteny telewizyjne) oraz tablice informacyjne.

ZAGOSPODAROWANIE: dobry; układ funkcjonalno-przestrzenny osiedla czytelny, zachowane ciągi komunikacji poziomej, wymianie uległa częściowo zwierchnia ulic oraz większość chodników, większość budynków po remoncie i/lub wykończeniu elewacji z lat 50. XX w. odsalone i zabrudzone, także punktowo aktywny wandalizm (grafitti). Wymanie uległa znaczna część siłarki okiennej oraz drzwi wejściowych prowadzących do schodów. Przed częścią budynków wspólnocesne balustrady przy schodach oraz wiatach przykrywających nad wejściami, na elewacjach zamontowane urządzenia techniczne (kamery monitoringu, oświetlenie, klimatyzatory, anteny telewizyjne) oraz tablice informacyjne.

KOMUNIKACJA: dobry; układ funkcjonalno-przestrzenny osiedla czytelny, zachowane ciągi komunikacji poziomej, wymianie uległa częściowo zwierchnia ulic oraz większość chodników, uszkodzenia nawierzchni chodników i schodów, balustrady i murki przy schodach oraz wiatach przykrywających nad wejściami, na elewacjach zamontowane urządzenia techniczne (kamery monitoringu, oświetlenie, klimatyzatory, anteny telewizyjne) oraz tablice informacyjne.

INSTALACJE: stan dobry, sukcesywnie remontowane bądź wymieniane na nowo, w większości obiektów wymieniono dawne instalacje sanitarne i grzewcze, sukcesywnie budynki są włączane w sieć centralnej instalacji grzewczej, indywidualne urządzenie grzewcze w lokalach (pięcyki gazowe podgrzewające ciepłą wodę) są likwidowane, w budynkach wprowadza się pomieszczenia węzłów grzewczych

cd. zat. nr 1

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa (obszar zabudowy)	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
Muranów Potudniowy (sumarycznie część B i C) – ok. 1 420 000 m ³ (w tym mieszkaniowa 1 280 m ³ , usługowa 140 000 m ³)	Muranów Potudniowy (sumarycznie część B i C) – ok. 53,5 ha	osiedle mieszkaniowe z pomieszczeniami użytkowymi, gospodarczymi, zapleczeem socjalnym i usługowym, edukacyjnym i kulturalnym	osiedle mieszkaniowe z pomieszczeniami użytkowymi, gospodarczymi, zapleczeem socjalnym i usługowym, edukacyjnym i kulturalnym
18. Stan zachowania	19. Istniejące zagrożenia, najpiękniejsze postulaty konserwatorskie		
zabudowa osiedla: dobry; wszyskie budynki mieszkalne współtworzące osiedle zachowane w stanie dobrym (fundamenty, ściany zewnętrzne, dachy), większość budynków po remoncie i/lub wykończeniu elewacji z lat 50. XX w. odsalone i zabrudzone, także punktowo aktywny wandalizm (grafitti). Wymanie uległa znaczna część siłarki okiennej oraz drzwi wejściowych prowadzących do schodów. Przed częścią budynków wspólnocesne balustrady przy schodach oraz wiatach przykrywających nad wejściami, na elewacjach zamontowane urządzenia techniczne (kamery monitoringu, oświetlenie, klimatyzatory, anteny telewizyjne) oraz tablice informacyjne. <p>zagospodarowanie: dobry; układ funkcjonalno-przestrzenny osiedla czytelny, zachowane ciągi komunikacji poziomej, wymianie uległa częściowo zwierchnia ulic oraz większość chodników, większość budynków po remoncie i/lub wykończeniu elewacji z lat 50. XX w. odsalone i zabrudzone, także punktowo aktywny wandalizm (grafitti). Wymanie uległa znaczna część siłarki okiennej oraz drzwi wejściowych prowadzących do schodów. Przed częścią budynków wspólnocesne balustrady przy schodach oraz wiatach przykrywających nad wejściami, na elewacjach zamontowane urządzenia techniczne (kamery monitoringu, oświetlenie, klimatyzatory, anteny telewizyjne) oraz tablice informacyjne.</p> <p>instalacje: stan dobry, sukcesywnie remontowane bądź wymieniane na nowo, w większości obiektów wymieniono dawne instalacje sanitarne i grzewcze, sukcesywnie budynki są włączane w sieć centralnej instalacji grzewczej, indywidualne urządzenie grzewcze w lokalach (pięcyki gazowe podgrzewające ciepłą wodę) są likwidowane, w budynkach wprowadza się pomieszczenia węzłów grzewczych</p>			